

Marijan F. Kranjc

Jovanka Broz – spomini in antispomini

(Ocena dveh knjig)

Proti koncu avgusta 2013 so Jovanko Broz, soprogo pokojnega maršala Tita prepeljali v urgentni center VMA v Beograd. Kmalu se je njeno zdravstveno stanje izboljšalo ...

Sredi oktobra je v Beogradu izšla v 40.000 primerkih knjiga novinarja Žarka Jokanovića z naslovom *Jovanka Broz – Moj život, moja istina* (Beograd, Blic 2013, 205 strani), kmalu zatem pa še v 12. 000 primerkih knjiga novinarja Vladana Dinića z naslovom *Osudena bez suđenja – Šta mi je pričala Jovanka Broz* (Beograd, Novmark 2013).

Prijatelj iz Beograda mi je svetovao naj si preberem obe knjigi, saj bom samo tako zvedel pravo resnico. Namreč, že v svoji knjigi *Zarote in atentati na Tita* (Grafis trade, Grosuplje 2005) sem v zadnji od 18 zarot proti Titu, napisal, da bomo za mnoge resnice o razbijanju Jugoslavije morali počakati na spomine Jovanke Broz.

In na te spomine smo menda čakali vse do danes – 33 let po Titovi smrti!

Prevara! To niso spomini Jovanke Broz!

To je dejansko intervju z Jovanko Broz novinarja Žarka Jokanovića, iz redakcije beogradskega *Blica*, saj Jovanka Broz menda ni napisala nobenih spominov! Gre bolj za romansirano zgodbo z odličnimi fotografijami (v družbi carjev, kraljev, kraljic, svetovnih državnikov, filmskih div ...).

Ker je knjiga razgrabljena, je Vladan Dinić, bivši novinar beograjskih *Večernjih novosti* na hitro izdal še svojo knjigo v kateri je ponovno objavljen intervju z Jovanko Broz iz leta 1993 v Večernjih novostih. V naslovu sem zapisal »antispomini«, ker Vladan Dinić navaja, da so mnoge navedbe Zorana Jokanovića vzete iz njegovega intervjuja leta 1993 z Jovanko oz »Joko«!

Enostavno povedano: srbska posla prepisovanja!

Navajam samo naslove poglavij v obeh knjigah, kar bo dovolj, da bralci sami presodijo o vsebini pa tudi za kakšne spomine in antispomine pravzaprav gre. No, naj obenem še spomin, da so nedavno v Beogradu tudi uradno »odprli« Titov sef, pa se mi zdi, da je to zdaj centralno vprašanje (premoženjsko, nasledstveno)! Predvsem za Jovanko!

Žarko Jokanović, *Jovanka Broz – Moje življenje, moja resnica* (Blic, 2013)

- Avtentična izpoved Jovanke Broz
- Biografija Jovanke Broz
- Jovanka Broz, simbol neke epohe
- Moj oče, bogat Američan
- Moji predniki so bili na dvoru carja Dušana
- Moj sorodnik Nikola Tesla
- Spravila sem četnike in partizane
- Kako sem zafrkavala Tita
- Jaz vem kdo je bil Tito
- Tito je bil vztrajen, vendar se nisem kar tako vdala
- Neuvrščeni so moja ideja
- Vrnila sem (sliko) Karađorđa v (Beli) dvor
- Jasenovac in Goli otok
- Kosovo je bilo potrebno drugače reševati
- Dolanc je bil nemški vohun
- Nisem bila nobena vohunka
- Tita so kidnapirali
- Moja prijateljica Indira Gandhi
- Grozili so mi z ubojem
- Proti meni so bili trije Slovenci (Sergej Kraigher, general Ivan Dolničar in Stane Dolanc)
- Z orožjem sem nagnana iz Užičke 15
- Darila od papeža in neuvrščenih
- V hišnem priporu
- Tajne se skrivajo v dveh Titovih pismih
- Milka Planinc je uporabila Paveličev zakon
- Stenografske zabeležke z bolhine tržnice
- Ogrevala sem se z vročo vodo v plastičnih steklenicah
- Miloševićeva in Tadićeva sporočila
- Silili so me, da tožim Titova sinova
- 33 let brez zapuščinske razprave
- Tajne Titovega sefa
- Zadnji vdor v mojo hišo ni bil slučajen
- Bojim se kako bodo razbojnike zopet prišli
- Tito me je neizmerno ljubil
- Razgovori v bolnici

Vladan Dinić, *Obsojena brez sojenja – Kaj mi je povedala Jovanka Broz* (Svedok, 2013 oz 1993).

- Namesto predgovora: Laž in para-laž (Kdo je prvi objavil Jovankine spomine?)
- Kaj mi je povedala Jovanka Broz (1993)?
- S Titom v Drvarju
- Prihod v Beli dvor
- Slovo je bilo neizbežno (generalpolkovnik Milan Žeželj ali Jovanka)
- Tri kroga okrog Tita
- Po nalogu ljubezni!
- Izgon iz Užičke 15
- Življenje pod kontrolo
- Tajna četrtega seznama (Titovo premoženje, sodni spis iz 1989)
- Sodišče je razdelilo Titovo premoženje (1989)
- Mnogi so hoteli Titov sedež
- Kardelj je ukazal izolacijo (Jovanke)
- Na mušici (generalpolkovnik Ivan) Mišković
- »Vojna« z (armadnim generalom Nikolom) Ljubičićem in Stanetom Dolancem
- (Stane Dolanc): Jovanka samo naklada ...
- Dama ni žrtvovana (Tito se ni odrekel Jovanke!)
- Jovanka piše memoare? (Menda že napisala, za 2 milijona ameriških dolarjev, shranjeni v sefu švicarske banke).
- Jovanka ve mnoge tajne
- Resnica je v sefu (švicarske banke!)
- Vojaški udar (z generalpolkovnikom Đokom Jovanićem)
- Zarote ni bilo! (trdi general Đoka Jovanić)
- Vloga Indire Gandi (Jovanka ji ni predala svojih spominov)
- Grožnje s sodiščem (armadni general Nikola Ljubičić je hotel tožiti Jovanko zaradi obrekovanja).

Prebral sem obe knjigi, vendar kljub temu ostajam pri svoji inačici. Razlogov je kar nekaj, pa jih tudi navajam:

- Strinjam se z obema avtorjem, da je srbska država zelo grdo in nespoštljivo ravnala z Jovanko Broz kot soprogo pokojnega maršala Tita, a vzrok naj bi bil predvsem kdo bo nasledil Titovo zapuščino, pa tudi dejstvo, da je »Srbkinja imela rada Hrvata«!
- Več ali manj se strinjam z Vladanom Dinićem, ki je v svoji knjigi objavil tudi številne dokumente (zahteve) Jovanke, ki jih je naslovila na razne inštitucije, državne in partijske.
- Neresne in nezgodovinske so naknadne trditve Jovanke, da je ona začetnica neuvrčenega gibanja, odkrivanja hrvaškega maspoka, raznih zarot proti Titu in podobno.
- Navaja tudi nekaj netočnih podatkov o svojem prihodu v Beli dvor oz. Maršalat, saj je dejstvo, da je bila najprej navadna higijeničarka ne pa upravnica Belega dvora.
- Osebnost me veseli, da je povedala resnico o zdravniku in polkovniku dr. Aleksandru Matunoviću, ki so ga celo nagnali iz Maršalata pa je pozneje aktivno sodeloval v četniški kampaniji proti Titu, pa tudi Jovanki. Menda je tudi kradel, navaja Jovanka.
- Nezgodovinske so Jovankine ocene, da sta Jugoslavijo pomagala »razbijati« armadni general Nikola Ljubičić in Stane Dolanc kot pripadnik hitlerjugenda in nemški vohun!
- Nasploh ima Jovanka zelo slabo mnenje o slovenskih voditeljih, posebno o Edvardu Kardelju, Sergeju Kraigherju in generalu Ivanu Dolničarju.

- Največja napaka novinarja Jokanovića pa je vsekakor dejstvo, da ni objavil nobenega od dokumentov o sporih in ugovorih Jovanke Broz, saj mu je Jovanko celo povedala, kako so o njej razpravljali na 150 sestankih CK ZKJ in 50 sejah ZIS!
- Jovanka Broz pa ni enemu niti drugemu povedala resnice o svojem odnosu s Varnostno službo JLA, katere (tajna) sodelavka je bila v začetnem obdobju dela v Maršalatu, ki se je po njeni poroku z maršalom Titom sprevergla v nekakšen konkurenčni boj za primat v varnostni zaščiti maršala Tita!
- Jovanka Broz tudi ni povedala prave resnice o stikih s tujimi varnostno-obveščevalnimi službami, saj drugače ni mogla odkrivati tuje agenture v Titovi bližini (primer podpolkovnika Popovića, pribočnika, sovjetskega agenta in podobni).
- Edino vprašanje na katerega ne bi rad odgovoril je predvsem dejstvo, ali je Jovanka Broz pisala spomine ali ne (skoraj vsi Titovi sodelavci, od Đilasa do Rankovića, so to storili), ki bi na mednarodnem tržišču memoarske literature dosegli vrtočlavo ceno!
- Tisto Dinićevo nakladanje o Jovankinih memoarih za 2 milijon ameriških dolarjev v sefu švicarske banke je dokaj nevarno!
- Namreč, tudi Titov testament (*Titova poslednja ispovijest*) je moj prijatelj Vjenceslav Cenčić 2001»prepisoval« štiri dneve v eni od pisarn Zslj sredi Beograda!

Predstavljam svoj zapis iz leta 2005, ki bo v 2. izdaji knjige *Zarote in atentati na Tita*, načrtovane za 2014, samo minimalno popravljen (povišana v čin podpolkavnice, najprej je bila higijeničarka, ne pa upravnica Belega dvora), kar bom seveda tudi navedel (ležeče). Vse ostalo bo kar držalo!

»ZAROTA« SOPROGE JOVANKE PROTI TITU – JUNIJ 1972/1980

»Jovanka Budisavljević, rojena leta 1924, Ličanka, partizanka, nosilka Spomenice 1941, je imela leta 1945 čin praporščakinje JA, nazadnje pa čin majorke oz. *podpolkavnice* JLA. Že leta 1945 je bila dodeljena Maršalatu kot higijeničarka (gospodinja), zadolžena za kontrolo hrane, čistoče, zdravja in higiene osebja. Po smrti Davorjanke Paunović - Zdenke je bila od 1946 v. d. osebne tajnice, od 1947 pa tudi osebna tajnica maršala Tita. Leta 1952 je postala Titova zakonita soproga. Kmalu je začela spletkariti, imela pa je tudi državniške ambicije. Dve leti in pol pred Titovo smrtjo sta živela dejansko ločeno. Po Titovi smrti je kot zakonita soproga vodila pravni spor za Titovo dediščino.

Že v začetku 1945 je takratni notranji minister Aleksander Ranković zahteval od podrejenih republiških sekretarjev, da mu pošljejo nekaj preverjenih deklet za delo v Titovem kabinetu. Kmalu je v Beograd prišlo okrog 50 deklet, pa je Ranković z vsemi opravil pogovor. Na koncu je izbral pet deklet in jih predstavi Titu. Titu je bila najbolj všeč mlada in postavna lepotica, lička partizanka, Jovanka Budisavljević, ki je potem delala v Titovem kabinetu. Ranković ji je zaupal nalogo, da skrbi za Titovo osebno varnost, za hrano, spanje in druge »potrebe«. Tako je že 1946 spadala v najožji del fizičnega varovanja splošnega varnostnega sistema okrog Tita. V vsakem primeru je pred tem morala podpisati zavezo o tajnem sodelovanju s Sdv oz. *vojaško Ozno*. Takšen je bil »zakon«.

Po drugi inačici pa naj bi Jovanko pravzaprav izbral Ivan Krajačić - Stevo, kateremu je Tito sicer že prej zaupal izbor ženskega osebja za kurirske in »druge potrebe«. Ker je bil Stevo sovjetski rezident Nkvd za Jugoslavijo, lahko utemeljeno sumimo, da je bila Jovanka »vezana« predvsem na njega oziroma na sovjetsko obveščevalno službo. *Jovanka sedaj trdi, da ni bila izbranka Ivana Krajačića - Steve.*

Po odstranitvi generala Žežlja (1961) in Rankovića (1966), ko je dejansko skrb za Titovo neposredno varnost prevzela vojaška varnostna služba, je bila Jovanka odgovorna samo Vs

JLA. To mi je 1986. potrdil tudi takratni načelnik Varnostne uprave JLA, generalpodpolkovnik Ilija Čeranić. Ali se je tega držala tudi v praksi ali pa je »delala« za tri varnostne službe, eno tujo in dve domači, ne vemo. To ve samo Jovanka. Verjetno bo to povedala v svojih spominih. To je tudi osrednje vprašanje, ki zanima tuje opazovalce: ali je bila »trojnik« oziroma »tripleks«, kakor smo rekli v šali.

Aprila 1952 se je Tito poročil z Jovanko Budisavljević, osebno tajnico. Poročni priči sta bila Aleksander Ranković (Titu) in general Ivan Gošnjak (Jovanki). Titov dolgoletni in zvesti pribočnik general Milan Žeželj je zaradi netolerantnega Jovankinega odnosa kmalu zaprosil Tita za razrešitev. Pozneje, 1961, je bil odstavljen uradno in postavljen za načelnika mejne službe v Zslo. Jovanka je imela na Tita izredno močan vpliv, vse do dejanske ločitve. Vjenceslav Cenčič v svoji knjigi *Titova zadnja izpoved* navaja Titove besede Josipu Kopiniču, da je imel Jovanko zelo rad, ni pa ji mogel oprostiti, ker je delala za Nkvd, oziroma ker je »spal z obveščevalko«.

Nesporno je, da je Jovanka sodelovala tudi v zaroti proti Rankoviću. Šlo naj bi za sovjetsko maščevalno operacijo proti Rankoviću oziroma proti Titu. Zato se ni potrebno čuditi, da so Tito in njegovi bližnji sodelavci, posebno Stane Dolanc, še kako zaskrbljeno spremljali zakulisne obveščevalne igre okrog Jovanke. Normalno je, da je Tito Jovanki povedal kakšne prikrite strani sodelavcev, kot so šolanje Staneta Dolanca v Gradcu med vojno, sliko četnika Dobrosava Čulafića, ko je čuval ujete partizane, Veselina Djuranovića v četniški uniformi, Branka Mikulića v domobranski uniformi in podobno.

Za Titovega šefa kabineta je bil postavljen nevtralen človek, Marko Vrhunec, ki je bil na tej dolžnosti od 1970–1973. Ravno nepovezanost za Udbo je bil eden od pogojev za Vrhunčev prihod na ta odgovoren položaj. In drugič, kot ekonomist je bil tudi strokovnjak za organizacijo informiranja. Namreč, po brionskem plenumu je bilo ugotovljeno, da so s Titom verjetno tudi manipulirali. Dostavljali so mu pomanjkljive in neprimerne informacije, ki jih je izbiral in cenzuriral administrativni in policijski aparat. Tako je po četrtem plenumu nastala praznina pri pretoku informacij, zaradi česar je bilo potrebno za Tita vzpostaviti moderen in celovit sistem informiranja. Po Vrhunčevi trditvi se vojska ni vmešavala v njegovo delo, še manj pa v politično delovanje Tita.

Spominja se tudi, da so po Titovem obisku v Italiji odpoklicali iz Rima konzula Aleksića, Titovega svaka, oziroma moža Jovankine sestre Zore. Namreč, nekomu ni bilo všeč, da je Aleksić poznal slovenskega političnega emigranta Vinka Levstika, ki je v svojem hotelu gostil mnoge znane politične in diplomatske predstavnike iz Jugoslavije.

Prelomni dogodek se je zgodil junija 1972. Po pripovedovanju Marka Vrhunca je šlo za odkrito Jovankino vmešavanje v državniške in varnostne zadeve. Pred odhodom državno-partijske delegacije v Moskvo, je Jovanka zahtevala, da mora podpolkovnik Slavko Popović, Titov osebni sekretar, ostati doma, češ da je sovjetski vohun. Zagrozila je, da če tega ne stori, ona ne bo šla na pot. Prepirala sta se nekaj časa, nato je Tito jezen rekel generalu Vuletiću, naj Popović ostane doma. Kasneje je preiskava pokazala, da Slavko Popović ni bil sovjetski vohun in da mu je Jovanka naredila veliko krivico.

Zaradi podobnih dogodkov sta bila julija 1972 na pogovoru s Titom generala Nikola Ljubičić in Ivan Mišković. Po Vrhunčevi izjavi naj bi takrat Ljubičić rekel Titu tudi to, da bo moral zapustiti svoj položaj, če ne bo uredil zadev z Jovanko! Tito naj bi bil zgrožen nad izjavo generala Ljubičića, ki mu je verjetno prekipelo. Zato je Vrhunec dodal naslednje: »Naši spori z Jovanko so bili pravzaprav njeni spori s Titom!« Dne 24. avgusta 1972 je Vrhunec tudi sam zaprosil Tita, naj končno odloči o organizaciji svojega kabineta.

V obdobju 1972–1974 so poskušali rešiti odnose med Titom in Jovanko. Številne pritožbe na račun Jovanke so se vrstile. Leta 1973 so bile na Kardeljevo pobudo sprejete nekakšne »odločitve na Brdu«, vendar jih niso mogli realizirati. Zato je 22. decembra 1973 Tito odločil, da se ustanovi posebna komisija CK ZKJ, ki naj bi razčistila vse zadeve. Dejansko je šlo za

državno-partijsko in vojaško komisijo, kar je tudi vidno iz njene sestave. Predsednik je bil Rato Dugonjić, takrat podpredsednik predsedstva SFRJ, člani pa so bili: Todo Kurtović, Stevan Doronjski in Fadil Hodža, vsi trije člani Izvršnega komiteja CK ZKJ in trije generali: Miloš Šumonja, Džemil Šarac in Ivan Kukoć.

Jovanka je burno reagirala, saj je takoj spoznala, da gre za njeno glavo in ugled. Zagrozila je, da bo javno objavila razne dokumente o zlorabah in sovražnem delovanju nekaterih najvišjih državnih in vojaških osebnosti, kar je seveda takoj vzbudilo nervozo v delu navedene komisije. Ko je na sestanku izvršnega komiteja CK ZKJ dne 7. marca 1974 komisija predstavila svoje poročilo, je njen predsednik Dugonjić tudi izjavil, da ne razume, kaj Jovanka dejansko hoče, vendar je potrebno poskrbeti za Tita, saj je nagnala tudi njegovega kuharja! Tito pa menda ni mogel poklicati niti svojega zdravnika. Dugonjić je tudi dejal:

»Potem so tu še razni zunanji vplivi. Glejte, pogost gost Jovanke Broz je Stevo Krajačić, ki ima velik vpliv na tovarišico Jovanko, je pa tudi edina oseba, ki ima nemoten pristop v vse Titove rezidence, tudi ko njega ni tam. Jovanka je obtožila 10 od 11 Titovih generalnih sekretarjev, da so tuji agenti in podobno.«

Kardelj je povedal naslednje: »Jovanka je bolan človek, tako, da postaja celo direktno nevarna za Tita. Ustvarjen je sistem Titove izolacije od njegove politične okolice. Jaz ne morem več k Titu. Moramo jo izolirati od njega. Tito bi se že ločil od nje, vendar se boji škandala. Jovanka se ne predstavlja več kot »soproga predsednika, temveč kot Jovanka Broz, to pa je njena politična vloga«.

Zvezni sekretar za ljudsko obrambo, armadni general Nikola Ljubičić je povedal: »Jovanka vsiljuje Titu razne podatke, ki jih sprejema od zunaj. To Tita vznemirja in celotna organizacija služb v rezidenci je razbita. S tem je poslabšana tudi varnost predsednika Tita, ki je sedaj nihče ne more zagotavljati. Ljudje hočejo zbežati. Pribočnik, polkovnik Kulić mi je povedal, da Jovanka sumi vse in vsakega, ni kuharja, ni sobaric – stanje je grozno! Če bi jaz postavil ta vprašanja, bi takoj prišel na listo za odstrel, kakor se je zgodilo generalu Miškoviću. Tega ne želim. Ne bom pa tudi dovolil, da bi kdo drug odločal o generalih. Jaz v takšni situaciji ne morem sprejeti nobene odgovornosti za varnost tovariša Tita, ker nimam nikakršnega vpliva na varnost rezidence.«

Mitja Ribičič je povedal, da so službe okrog predsednika Tita slabo organizirane, da se je razpasel celo kriminal in vse mogoče nepravilnosti. To mu je rekel Anton Polajnar, direktor SDK. Zato predlaga, da je potrebno vse službe tako organizirati, da ne bodo ubogale Jovanke. Meni, da je Jovanka bolnik in da bi morala iti na zdravniški pregled, tudi ginekološki. Generala Miškovića je odpisala samo zaradi tega, ker je obiskal Titovega sina, ona pa je to prepovedala. Pa tudi zaradi pogreba Titovega brata.

Stane Dolanc je zaključil, da so z Jovanko opravili že pet pogovorov in prav nič ne pomaga. Gre za njeno obsedenost in patološko sovraštvo! Ko sta bila z Dugonjićem pri Titu, je Jovanka obtožila partijsko vodstvo, da je krivo za Titovo zdravstveno stanje. Tito ji je odgovoril: »Molči, Jovanka, ti si kriva, ti pritiskaš na mene, ti mi zastrupljaš življenje!« Ker je Jovanka trdila, da ima obremenilne dokumente za člane komisije Izvršnega komiteja CK ZKJ, je Dolanc zahteval, naj dokumente izroči Titu. Tito ga je podprl, vendar je Jovanka to odločno zavrnila. Zato je Dolanc tudi povedal, da ljudje zapuščajo Maršalat zaradi nje, ne pa zaradi generala Miškovića, in se tako slabša splošna varnost tovariša Tita. Potem je Tito odredil, naj se ustanovi komisija, ki bo vse raziskala. Jovanka je na to začela kričati, naj jo ustrelijo, saj je vedela, da jo bodo žrtvovali. Tito ji je odvrnil: »Ti, Jovanka, hočeš zdaj porušiti vse to, kar sem jaz 40 let gradil, za kar sem dal življenje!«

Tito je sklenil takole: ali se bo ločil ali pa bo odstopil z vseh svojih funkcij! Člani komisije, skupaj s Kardeljem, Bakarićem, Ribičičem, Bjedićem in generalom Ljubičićem, so se odločili, da bodo odšli k Titu in mu predlagali osamitev Jovanke zaradi varnostnih problemov Maršalata.

Tita so 9. marca 1974 v Karađorđevu seznanili s sklepi komisije. Predsednik komisije Rato Dugonjić je povedal, da se Jovanka ni hotela pogovarjati s člani komisije, temveč samo z njim. V tem pogovoru je izrekla zelo resne obtožbe na račun varnostne službe Maršalata – da jo zasledujejo, prisluškujejo in preverjajo osebje v rezidenci. Centralna osebnost teh obtožb je bil general Ivan Mišković, obtoževala pa je tudi vrh JLA. O nekaterih generalih je izrekla zelo grde stvari. Vsako obtožbo je obrazložila. Tako je za generala Miškovića povedala, da je hrvaški nacionalist, da je podpiral Tripalovo hrvaško mas-gibanje, da je na Hrvaškem zelo močna struja, ki bi rada zmanjšala ostrino boja proti hrvaškemu nacionalizmu. V to strujo je uvrstila tudi Milana Miškovića, Jakova Blaževića in Milko Planinc. Izrazila je tudi mišljenje, da so Srbi na Hrvaškem precej zapostavljeni. Jovanka je poklicala na pogovor tudi Dolanca in generala Ljubičića in izrekla nezaupanje v člane komisije. Dugonjić je zaključil takole: »Tovariš Tito, tovarišica Jovanka ima strahotno nezaupanje v varnostno službo in armadni vrh. Če se to ne bo spremenilo, če se ne bo poiskala neka druga rešitev, bodite prepričani, tovariš Tito, jaz Vam to govorim iz globokega prepričanja, potem bo slabo. Gre za nezaupanje, ki ga jaz ne morem razumeti! Meni je rekla, da je bilo od enajst generalnih sekretarjev kar deset tujih agentov. Potem je še problem kuharjev, sobaric. Jovanka noče nikogar iz vojske. Predlagamo normalno organizacijo dela v Maršalatu, da se Vam osebno ne bi kaj zgodilo. Pomembno je, da Vi odločate, ne pa Stevo Krajačić ali drugi!«

Tito je odgovoril, da je v glavnem zadovoljen z delom osebja v Maršalatu, pa čeprav je imel pripombe na posameznike, kakor so Šeparović, Valter, Mates, Mičunović. Z zdravniki je bil povsem zadovoljen. Tudi njemu se je organizacija dela zdela precej slaba. Kar zadeva varnostno službo, se mu je zdelo, da je bila preveč obrnjena navznoter proti rezidenci, manj pa navzven! Potem je dodal: »Tudi za mano so vohunili, bile so tudi razne intrige. Najbolj pa so vohunili za Jovanko. Sledili so ji, spraševali voznika, kam jo je vozil in to jo je zelo razburilo. To so težke stvari, ki psihično delujejo na človeka in pri njej se je tega nabralo. Zato ne mara slišati o nobeni varnostni ali protiobveščevalni službi. Meni, da je vse to uperjeno proti njej, pa tudi proti meni. To pa je res! Kar zadeva Jovanko, bom rešil sam s pomočjo ožjega vodstva. Glede generala Miškovića pa tole: on sicer ima določene zasluge, delal pa je tudi napake. Tako jaz več ne morem delati. Miškovića je treba upokojiti!«

To je predstavljalo tudi višek Jovankinega vmešavanja, ko je Tito na njeno zahtevo, zamenjal generalpolkovnika Ivana Miškovića, takrat posebnega Titovega svetovalca za varnostna vprašanja, prej pa načelnika Varnostne uprave JLA!

Na Dugonjićevo vprašanje, ali je dobil od Jovanke sporne in zaupne dokumente, je Tito odvrnil, da je ne more prepričati, naj mu jih da, pa je prosil za pomoč tovariše.

Dolanc je povedal, da komisija predlaga dvojje: prvič, da se vzpostavi takšna organizacija Maršalata, ki bo odgovorna direktno Titu ali osebi, ki je bo on pooblastil, in drugič, da se tovarišici Jovanki odločno pove, naj se ne vmešava v delo določenih služb in v politična vprašanja. Skrbi naj samo za tiste stvari, ki jih mora opraviti kot žena tovariša Tita. O tem bi se člani Izvršnega komiteja CK ZKJ pogovorili tudi s tovarišico Jovanko. Tito se je s tem strinjal.

Potem je general Ljubičić zaprosil Tita, da na tem sestanku rešijo tudi vprašanje armadnega vrha in njega osebno, ker se boji intrig. Tito ga je odločno zavrnil in jasno povedal, da mu popolnoma zaupa. Kardelj je dodal, da so razne spletke okrog političnega in armadnega vrha zelo nevarne. Povedal je, da je svoje pripomnil že na Brdu pri Kranju, pa se ni nič zgodilo. Zdaj se pa ne želi vpletati, ker se tudi sam boji ponovnih intrig! Zaključil pa je takole: »Jaz k vam ne morem več priti!« Tito je to obrnil na šalo, češ da je mislil, da ga je Kardelj pustil, naj se »kuha v lastnem soku!«

Kardelj je odgovoril, da ni mislil tako. Strinjal pa se je, naj Tito sam pove Jovanki, da morajo biti vse službe Maršalata podrejene samo njemu. Možno pa je tudi, da se Jovanka pokliče na zagovor na Izvršni komite CK ZKJ. To je bilo potem tudi sprejeto.

Ko je ob koncu 1975 Tito nameraval Jovanko odlikovati z drugim najvišjim državnim odlikovanjem, je Jovanka to odklonila, ker ji Tito ni hotel osebno izročiti odlikovanja. Ko je maja 1977 dala Jovanka natisniti bogato ilustrirano knjigo z naslovom Njuni dnevniki, so mnogi politiki v tem videli tudi njeno kandidaturo za Titovo naslednico.

Po spremembi zvezne ustave leta 1974 in pozneje po uvedbi kolektivnega predsedstva SFRJ, ko je v Jugoslaviji nastopila resna kriza, je nastala tudi nevarnost, da bi Jovanka lahko vplivala na Tita, da bi spremenil svoje odločitve o prenosu oblasti na kolektivno predsedstvo. Namreč, Jovanka je odkrito krivila predsedstvo SFRJ zaradi nesposobnosti, da bi rešilo krize v državi. Menda je tudi grozila nevarnost, da bi jih vse po vrsti zamenjala, če bi slučajno prevzela oblast v svoje roke, seveda, z zvestimi ličkimi generali.

Preobrat pa je nastal, ko se je Tito avgusta 1977 odpravil na uradni obisk na Kitajsko. Ker je Jovanka zahtevala, naj se iz delegacije izloči Stane Dolanc in neka Titova sodelavka, je Tito to zavrnil in sam odpotoval v Peking. Po Titovem povratku je Jovanka izginila iz javnega življenja, saj je bila dejansko nadzorovana in v hišnem priporu.

Pisec knjige o Titovih ljubeznih, Filip Radulović, piše, da so v obdobju vladanja Mikulića in Dolanca skovali zaroto, scenarij pa naj bi bil naslednji:

- gospodarsko situacijo popraviti z večjim kreditom mednarodne monetarne banke,
- urediti politično situacijo v državi in sklicati partijski kongres,
- uvesti red v državi s policijo, pa tudi z vojsko (Kosovo),
- nujno izolirati Jovanko in preprečiti njen vpliv na Tita, s Titom pa bosta v stiku samo Mikulić in Dolanc.

Menda sta Mikulić in Dolanc o vsem obvestila tudi Tita, predvsem pa o podatku Kos-a, da ga Jovanka vara z generalom Đokom Jovanićem, kar naj bi potrdili dve verodostojni priči. Tito je bil popolnoma razočaran. No, najvažnejši pa je bil podatek, da Jovanka z generalom Jovanićem pripravlja državni (vojaški) udar. Tito je bil seveda zelo presenečen, vendar je hitro reagiral. Generala Jovanića so takoj upokojili in ga nadzorovali, medtem ko se je Tito Jovanke poluradno odrekel leta 1978 in odobril hišni pripor. Poslej je k Titu začela prihajala operna pevka Gertruda Munitić.

Seveda je tudi Jovanka želela priti v stik s Titom, da bi mu razložila ozadje zarote. Vendar so ji to preprečili. Čeprav sta živela ločeno, je Tito pred smrtjo menda ustno naročil Stevanu Doronjskemu in Stanetu Dolancu, da mora Jovanka po njegovi smrti uživati vse pravice soproge predsednika republike. Njegove prošnje, kot vemo, niso upoštevali. Jovanko so izselili iz Belega dvora, vzeli so ji vse zakonske in premoženjske pravice, omejili so ji celo prostost. Razne komisije so pregledovale Titove in njene papirje, dokumente. Očitno so iskali dokaze o njenih zvezah in povezavah proti lastni državi. Zato so bili tudi postopki tako arogantni in celo nespoštljivi. Menda so ji celo grozili.

Pritožila se je na vse mogoče naslove. Tudi na 13. kongres ZKJ. Ob tej priložnosti je bil z njo opravljen tudi pogovor, v katerem je zelo grdo govorila o generalu Ljubičiću pa tudi o Dolancu. Izrekla pa je tudi svojo oceno, da so hoteli starejši partijski kadri »Tita odstraniti« in da so tudi krivi za trenutno situacijo. O vsem tem ima dokumente in bo nekega dne tudi napisala knjigo spominov. Obsojala je politikanstvo, posebej pa je okrivila naslednje tovariše: Bakarića, Blaževića, Dragoslavca in Cvijetina Mijatovića. Največjo krivdo pa je naprtila na Dolanca in Ljubičića, ki sta menda nekaj let pred Titovo smrtjo delovala proti njemu in proti Jugoslaviji. Imenovala ju je »Titiča«.

Vseeno pa Jovanka vsako leto pride na Titov grob. Njene resnice še ne poznamo. Menda je pisala celo svoj dnevnik. Ali bo tudi ona svojo resnico odnesla v grob?

Publicist Vjenceslav Cenčić je leta 1988 verjetno našel Titove zaupne dokumente (stenograme) na povsem drugem mestu, v železni blagajni v Varnostni upravi Zslo, katere

ključ–dvojniki sta imela načelnik te uprave in generalpolkovnik Veljko Kovačević, predsednik odbora za urejanje Titove zapuščine. Pravijo, da so ti Titovi stenogrami ponarejeni. Možno, glede na mesto, kjer so bili shranjeni. Vendar je potrebno vedeti, da tudi ponarejevalci spoštujejo določena pravila in meje tolerance, ki se navadno gibljejo takole: 70 odstotkov dogodkov je resničnih, 20 odstotkov je polresnic in samo 10 odstotkov je neresnic! In ravno teh 10 odstotkov vedno predstavlja tiste bistvene elemente določenega dogodka, ki odločilno vplivajo na verodostojnost in resničnost.

Priznam, težavno delo, ali pa tudi ne! Namreč, če se ponarejanja lotijo nacionalisti oz. nacional-šovinistično obremenjeni ljudje, potem je povsem jasno, kje je potrebno ponaredke iskati in zatem tudi ustrezno popraviti. O tem sem tudi javno pisal v beograjskem časopisu Glas istine«.

Verjetno bomo zares morali počakati na njene spomine in dokumente iz tajnega sefa...«

Torej, avtentične spomine Jovanke Broz še ne poznamo!

P.S.

Umrla je 20. oktobra 2013 – Naj počiva v miru!